

Falsa quoque est minor: si enim a principio distincto sentiente et cogitante in corpore nostro praescindas, nihil aliud invenies nisi diversam partium figuram, dispositionem, nexum et motum; sensibilitas vero et actualis sensatio formaliter spectata, nihil horum esse potest. Dicant sensistae, quamnam figuram habet aut quomodo ex dispositione partium cerebri oriri potest sensatio doloris, odoris, saporis, etc. Nonne quaevis figura et dispositio partium cerebri trinam involvit dimensionem? At sensatio, e. g. doloris nihil tale continet, et nullo modo delineari potest; magisque differt a vulnere quam vulnus a ferro, quo laedimur. Quinam tandem motus fingi potest, qui dum plures sensationes habemus, vel unam cum altera affirmatione conjungimus, adhuc in se indivisibilis et inconfusus vel in alium non mutatus permanet, contra leges physicas et quotidianam experientiam? Sensibilitas igitur formaliter spectata non est *organisatio*, seu diversarum partium dispositio et nexus, neque reactio cerebri seu motus, aut quidam conatus ad motum.

Eodem modo respondendum objicienti, operationes animi posse explicari per temperationem quamdam naturae animalis per totum corpus diffusam. Etenim si haec temperatio non dicatur ens a corpore distinctum, reducetur vel ad *organisationem* vel ad quemdam motum, ac proinde nec explicabit operationes animi nec erit quid substantialiter distinctum a corpore nostro, contra id quod evidenter probavimus (1).

quam corporis nostri *organisationem*, vel si ad cerebri functiones mere materiales eam revocet, illico putidissimum materialismi monstrum sponte veluti sua erumpit.

(1) In hac sententia fuit olim Dicaearchus Aristotelis discipulus, cum pluribus aliis, quorum meminit Tullius (*Quaest. Tusculan. lib. 1. cap. 10.*). Eam irridet vel ipse epicureus Lucretius (*De natura rerum, V. 98*), dum ait.

*Quamvis multa quidem sapientum turba putarunt,
Sensum animi certa non esse in parte locatum:
Verum habitum quemdam vitalem corporis esse
Harmoniam Graji quod dicunt.*

*Magnopere in quo mi diversi errare videntur.
Saepe utique in promptu corpus, quod cernitur, aegrum est:
Cum tamen ex alia laetamur parte latenti.
Et retro fit, uti contra fit saepe vicissim:
Cum miser ex animo, laetatur corpore toto.*

Antonius Genovesi (*Elem. Metaph. part. 3. cap. 1.*) pluribus os-

6. Opponunt II°. Subjectum cogitans iisdem mutationibus subjacet, ac corpus; aegrotat enim, convalescit, senescit, corpore aegrotante, etc. ergo non est quid distinctum a corpore.

Resp. *Dist. ant.* iisdem mutationibus subjacet, nec semper tamen, nec eodem modo, *conc. secus, nego.* Corpus saepe physicum augmentum vel decrementum suscipit, non mutato interim vel etiam in contrarium verso subjecto cogitante. Rursum, ut vidimus superius, animus frequenter corpori et sensibus vehementer blandientia horret et aversatur, ergo nec semper, nec iisdem mutationibus subjacet. Quando vero molestia afficitur corpore aegrotante, aut dum quasdam operationes nequit exercere corpore senescente, hoc non aliunde provenit nisi ex intima cum ipso unione, et ex eo quod corpus rationem instrumenti habeat, inepto autem instrumento artifex vel maxime peritus nequit apposite munere suo fungi. Non fit praeterea eodem modo; nam licet in senibus, deficiente vivacitate nervorum et necessaria humorum quantitate in corpore, animus ad sensibilia percipienda evadat ineptior, tamen et maturius iudicium atque consilium et reliquae intellectuales operationes excellentiores in ipsis communiter deprehenduntur.

Instant I°. Juxta Aristotelem aliosque, anima dicitur *actus primus corporis organici, potentia vitam habentis*: si autem *actus* corporis; ergo ejus modificatio.

Resp. *Trans. ant. et nego conseq.* Parum nostra refert illam animae definitionem vindicare; si enim ex ipsa sequeretur animam a corpore non distingui, illam nos tamquam figmentum rejiceremus; unius enim alteriusve philosophi

tendere nititur, doctrinam hanc Dicaearchi circa temperationem et harmoniam corporis organici ab Aristotele praeformatam fuisse, et per quintum illud elementum, sive principium ab eo admissum *ἐντελέχειαν*, quod *animam* vocat, nihil aliud intelligi, quam ultimum complementum cujuslibet materiae tamquam subjecti, sive illius naturalem formam, quae in hoc a formis artificialibus. e. g. a forma ferri in securi differret, quod non haec sed dumtaxat *ἐντελέχεια* sit per se ipsa activa, vi nempe φύσεως seu naturae. Verum Genovesi hac in re non omnes doctos viros facile sibi consentientes habebit, ipseque Tullius loco mox indicato contrarium opinatus fuisse videtur. Vide Mosheim in Cudworthi systema intellectuale, cap. 5.

auctoritas parvi momenti habetur. Certum tamen est probatae fidei philosophos illam etiam definitionem sustinendo, admisisse non tantum distinctionem, verum et diversitatem animae a corpore, cum per vocem *actus* intelligant animam nostram esse formam substantialem, quae corpori organico vitam actualem tribuit, non autem quasi identificaretur cum ipso corpore.

Instant II.° Bruta profecto aliquid percipiunt, sicut nos; ipsorum tamen anima non est a corpore distincta, sed vel aliquid a corpore eductum vel ipsum corpus, sicut machina ambulans quam *automa* vocant; ergo a pari. Quid quod, inquit materialistae, experientia teste conspicimus, eo perfectiore cognitione gaudere bruta, quo perfectiore *organisatione* et sensibilitate praedita sunt? Ergo et anima nostra erit dumtaxat perfectior quaedam *organisatio* et sensibilitas.

Resp. ad 1^m. *Trans. ant. Negō conseq. et parit.* Si revera bruta aliquid percipiunt, sicut nos (quod certum esse videtur relate ad sensibilia propter similitudinem actionum externarum), negari debet sequela antecedentis, et illae philosophorum quorundam sententiae. Ostendimus enim, sensibiles etiam operationes animae nostrae postulare ejus distinctionem a corpore; ergo in pari casu etiam operationes brutorum idem, saltem probabiliter, postulabunt: et quia, prout inferius videbimus, sola quoque animae nostrae facultas sentiendi, similiter ejus diversitatem a materia sufficienter evincit, id ipsum de anima brutorum posset probabiliter concludi. Sed quidquid sit, viderint isti philosophi, quomodo phaenomena sensibilia in brutis deprehensa per solam mechanicam partium dispositionem vel agitationem et conflictum explicari valeant. Insuper secunda opinio non est ad rem; qui enim bruta tamquam pura *automata* habuerunt, omnem ipsis perceptionem denegarunt, et a Deo omnia perfici docuerunt; quae quidem opinio optime refellitur ex dictis in Ontologia (1) de efficientia causarum secundarum.

Deinde paritas adducta non valet: licet enim de anima brutorum nihil certi posset constare, constat tamen ex probationibus nostris animam nostram a corpore distingui. Quoniam vero alio loco non erit amplius occasio loquendi de anima brutorum, juvat hic advertere, materialistas vehementer quoque errare dum asserunt, homines non differre a brutis,

(1) Art. 6. nn. 54. 55. 56. et seqq.

nisi secundum *plus* et *minus* (1). Etenim admissio etiam quod anima brutorum sit ens simplex et spirituale infimi cujusdam ordinis, ejus activitas ad solam sensibilitatem necessario contrahi debet, atque essentialiter differre dicenda erit ab anima humana. Etenim 1°. uti observat Tullius (2): *Inter hominem et belluam hoc maxime interest, quod haec tantum quantum sensu movetur, ad id solum quod adest, quodque praesens est se accomodat, paululum admodum sentiens praeteritum aut futurum. Homo autem, quod rationis est particeps, per quam consequentia cernit, causas rerum videt, earumque progressus et quasi antecessiones non ignorat, similitudines comparat et rebus praesentibus adjungit atque annectit futuras, facile totius vitae cursum videt.* 2°. Notiones universales veri, boni, justi, honesti, etc. atque ad eorum normam actionum conformatio, in brutis nullatenus habentur. 3°. Bruta ad unum sunt determinata, tam propter libertatis quam consilii defectum: hinc in actionibus sensibilibus ad conservationem suam necessariis, quin in iis etiam,

(1) Vide Condillac, ipsam intelligentiam ac facultatem universales formandi ideas (si tamen ideae universales Condillaci possint vel debeant dici intelligentiae opus), belluis concedentem.

Vide quoque recentissimum opus Broussais (*Cours de Phrénologie*), in quo, pag. 594 et seqq. praeter multa alia impia et absurda, haec quoque brutorum cum homine adaequatio continetur: *Il est temps, inquit, de faire disparaître le mur d'airain, que les Métaphysiciens ont élevé entre l'homme et les animaux.* Verum, numquid melius aliquid a putido materialista expectari potuit! Nonne ipse non erubuit impiam Diderotii sententiam, *qu'un chien ne diffère de l'homme, que par l'habit*, veluti suam facere?

Porro materialismum nedum in eodem opere, sive pag. 68-72. dum ait, *il est ridicule de supposer qu'un être intelligent réside dans l'intérieur de la tête*; sive pag. 656-657. *Le signe esprit représente un phénomène de l'action cérébrale*, et alibi passim apertissime profitetur, verum in antecedentibus suis medicis operibus non minus obscure eandem tradit doctrinam.

Vide *Examen des doctrines médicales. Physiologie appliquée à la pathologie. Propositions de pathologie eorumque Commentaires. De l'irritation et de la folie*, in quo postremo haec inter alia habentur. *C'est le système nerveux qui perçoit, sent, raisonne, veut, prévoit etc..... les phénomènes intellectuels sont aussi les résultats de l'action d'une matière nerveuse..... il a été prouvé que la matière nerveuse, dans un certain état, produit par son action tous les phénomènes intellectuels, chez les animaux aussi bien que chez l'homme.*

(2) *De offic.* lib. 1. cap. 4.

ubi ope instinctus mira quaedam operantur, et hominum actiones imitando effingunt, eamdem semper agendi rationem et modum sequuntur, et ne latum quidem unguem se ipsa perficiunt, vel perficiendi voluntatem demonstrant. Homines autem honestatis et justitiae principiis imbuti, in bonum etiam intellectualem tendunt, et istud sensibili anteponere, vel postponere pro lubito possunt. Vitam futuram, pro conditione factorum, vel avidi prospiciunt, vel timidi horrent. Ope scientiarum et artium in sensibili et intellectuali vita in dies proficiunt. Videatur Gerdil in dissertatione de hoc discrimine (1).

(1) Hanc Gallico sermone exaratam reperies ad calcem tomi IV. operum cl. auctoris, edit. Roman.

Videantur praeterea hac de re Buffon (*Hist. natur.* tom. 3.).

De Bonald (*Recherch. philos. sur les premiers objets des connaissances hum.* tom. 2.).

De Maistre (*Soirées de St. Pétersb.* tom. 1.).

Opus recentissimum: *Pensées d'un croyant catholique*, P.-J.-C. De Breyne, anni 1839, ubi a viro sane doctissimo in articulo: *Notice sur l'âme des bêtes*, optime expositum invenies quidquid ad hanc quaestionem videtur pertinere.

Egregie quoque discrimen istud jam suo tempore expressit S. Augustinus *Enarrat 2* in Psal. 29 n. 2.): *Homo enim videtis unde constat, ex anima et corpore: sed ipsa anima humana habet aliquid, quod non habent animae pecorum. Nam et pecora animam habent, et animalia vocantur: non enim vocarentur animalia nisi ab anima; et videmus quia et ipsa vivunt. Sed quid habet amplius homo, unde factus ad imaginem Dei? Quia intelligit et sapit, quia discernit bonum a malo; in hoc factus est ad imaginem Dei et similitudinem Dei. Habet ergo aliquid, quod non habent pecora.*

Ludunt itaque dumtaxat verbis sive Gall *sur les fonctions du cerveau* t. IV. sive Broussais *Cours de Phrénologie* pag. 676, dum ad confirmandam aequalitatem brutorum cum homine primus eorum adfert exemplum duarum hirundinum, quae in domo ejus amici Streicher nidificare solebant, et in quarum absentia positum fuit tintinnabulum cujus filum transiret proprie per locum consuetum nidi; hirundines reversae ita nidum in eodem loco aptarunt ut liberum relinquerent transitum filo: alter vero exemplum canis qui sponte adibat dominam Heri sui, donec haec eidem fidelis permanserat. Quid enim, nonne factum hirundinum probat potius eas intelligentia, praevisione et reflexione destitutas fuisse? Si enim aliquid horum habuissent, alium quemvis locum minus incommodum magisque sibi et proli securum atque quietum elegissent. Canis autem ille non quod infidelitatem

Ex modo dictis colligitur responsio ad 2^m: quamvis enim in brutis perfectior cognitio sequeretur rationem directam perfectioris *organisationis* et sensibilitatis, id tamen de homine cujus anima a brutis essentialiter differt, dici non posset. Quare insuper si operationes animae nostrae a perfectiore sensibilitate dependent, aegri et infirmae valetudinis qui sanis et robustis sunt sensibiliores, et ii qui toti sunt in sua sensibilitate perficienda, quo sensibiliores evadunt, eo stupidiore inveniuntur ad abstracta et intellectualia contemplanda? Tandem neque semper verum est, cognitiones brutorum perfectionem *organisationis* et sensibilitatis sequi, cum elephas, e. g. licet prae omnibus aliis prudentiae cujusdam speciem exhibeat, tamen *organisationem* et sensibilitatem perfectiorem, quam sit in polypo vel cauda lucertae, quae secta mirifice se torquet.

Advertendum est denique, neque majorem similitudinem *organisationis* brutorum cum *organisatione* humani corporis quidquam valere, ad inferendam majorem similitudinem in facultatibus cognoscendi: ut enim observat Buffon (1), animal illud quod *Orang-outang* appellant, quamvis nedum extrinseca corporis specie hominis formam apprimere referat, verum etiam in intrinseca omnium membrorum conformatione, sensuum structura, quin et linguae atque organi vocis, nec non cerebri quasi indentica proportionem, eidem perfectissime conveniat, tamen nullum unquam rationalis cognitionis aut loquelae, quae est certissimus rationalitatis effectus, indicium praebet. Quid, quod omnium Physiologorum et Anatomicorum judicio bruta quaedam immunda et stupidissima, organicam internarum corporis, vel potius carnis, partium texturam, propius praeter ceteris accedentem ad illam humani corporis sive carnis habent? Nonne inane est prorsus materialistarum effugium ad magnitudinem voluminis et expansionis humani cerebri? Nam testibus Haller, Cuvier et Virey, plura animalia habent cerebri volumen relative majus; expansionis-

dominae intellexerat eam visitare desit; sed quia, ut facile fieri poterat, vel a domina non amplius recipiebat offam, vel a subsequente amasio male insuper fuerat affectus.

Vide laudatum De Breyne in opere memorato artic. *Aperçu phrénologique. Phrénologie De Broussais*: nec non opus eruditissimum D. Forichon *Le matérialisme et la Phrénologie combattus dans leurs fondements* Paris 1840.

[1] *Hist. natur.* tom. VI. in-8°, pag. 163.

que *relative* majoris, quam homo: sic quoad relativam voluminis cerebri magnitudinem, homo invenitur inter merulum et erythacum sive rubeculam; maximus enim gradus excessus pertinet ad passerem canarium: quoad relativam vero expansionis ejusdem cerebri magnitudinem homo aequatur muribus, et superatur a passerulis communibus.

ARTICULUS II.

DE SIMPLICITATE ET SPIRITUALITATE ANIMAE NOSTRAE.

7. Utramque doctrinam simul complectimur, quia iisdem fere argumentis adstruitur. Sed sciendum est, materialistas dum animam nostram materialem esse docent, loqui de materia ut est visibilis, seu de composito materiali destructibili videlicet per dissolutionem partium; ergo quaestio utrum anima differat ab elemento materiae simplici [si hoc esset], in praesenti locum non habet.

Simplicitatem naturalem animae nostrae vindicando, non loquimur de simplicitate absoluta et metaphysica [1], sed de physica tantum, quae excludit a proprietatibus animae positionem partium extra partes, minime vero pluralitatem facultatum et actuum, distinctionem potentiae ab actu, etc. Hinc in anima nostra datur *hoc* et *illud*, sed non *paris* ista, illa.

Nomine *spiritus*, quatenus ad praesentem quaestionem attinet, venit ens intelligendi et volendi facultate praeditum, in quantum proprietates ejus contrarie et contradictorie opponuntur proprietatibus materiae seu corporis. Hinc, ne quis litem moveat aut contendat, notionem *spiritus* esse dumtaxat negativam, dicimus: nos per *spiritum* intelligere ens cujus proprietates reales et positivae contrarie et contradictorie proprietatibus materiae opponuntur: atque haec contraria et contradictoria oppositio sumenda est juxta sensum in logica (2) expositum. Porro haec definitio est ad mentem ipsorum materialistarum, qui tale ens toto

[1] *Ontol.* art. 4. n° 41.

[2] Part. 1. art. 2. n. 12. Quatenus videlicet contradictoria tantum continent (negant) quantum sufficit ut simul in eodem subjecto consistere nequeant; contraria autem continent in super aliquid plus unum eorum prae altero.

scilicet genere a materia diversum, exulare vellent; ejus autem objectiva realitas de consequenti ex ipsa sequentis propositionis probatione patebit: relate enim ad conceptum mentis, quemadmodum [ut jam in *Ontologia* (1) observavimus] absurdum est simplicitatem in sola compositionis seu partium negatione constituere, ita et spiritualitatem in sola, ut sic dicam, materialitatis exclusione. Quod si non attendas ad diversitatem proprietatum materiae oppositarum, earumque diversos gradus, poteris eandem definitionem velut genericam spectare, involventem nempe et spiritum sola facultate sentiendi praeditum, qualis foret anima brutorum (2), et facultate sentiendi ac rationalitate, qualis est anima nostra, et sola voluntate ac intelligentia completa, infinita, qualis esset angelus et est Deus; nisi forte spiritualitas Dei propter supereminentem ac infini-

(1) *Ibidem* ut in penultima nota.

(2) Hanc speciem *spiritus* haud aegre admittimus, propter dicta superius de anima brutorum: nedum enim facultas sentiendi, quam brutis denegare nefas est, sed etiam *instinctus* ille, quo mira quaedam operantur: quique praecipue elucet in canibus, simiis, apibus et quibusdam avibus, nequit sine absurditate aut saltem gravi inconvenientia, ad meram corporis sive materiae *organisationem*, diversosque motus nervorum revocari. Instinctus hic brutorum *analogum* rationis a quibusdam vocatur, diversosque perfectionis gradus, ut probat experientia, admittit; at utpote ad unum semper determinatus, consilii prorsus expers, nec non ad merum vitae sensitivae usum atque proprii individui vel speciei conservationem ordinatus, toto genere et infinite differt ab humana ratione ac mente; quod lepide expressit laudatus superius De Maistre (*Soirees de St. Petersbourg*, tom. 1.): *L'âme des Bêtes n'est qu'un asymptote de la raison, qui pourra s-en rapprocher tant que vous voudrez, mais sans jamais la toucher.*

Triplicem hanc creatorum spirituum speciem apertissime indicavit S. Gregorius Magnus [*Dialogor.* lib. 4. cap. 13.], dum ait: *Tres quippe vitales spiritus creavit omnipotens Deus; unum qui carne non tegitur, alium qui carne tegitur, sed non cum carne moritur; tertium, qui carne tegitur, et cum carne moritur. Spiritus namque est, qui carne non tegitur, angelorum; spiritus qui carne tegitur, sed cum carne non moritur, hominum; spiritus qui carne tegitur et cum carne moritur, jumentorum, omniumque brutorum animalium. Homo itaque sicut in medio creatus est, ut esset inferior angelo; superior jumento.*